

Praca w opiece domowej IV: Nagła potrzeba podjęcia działań

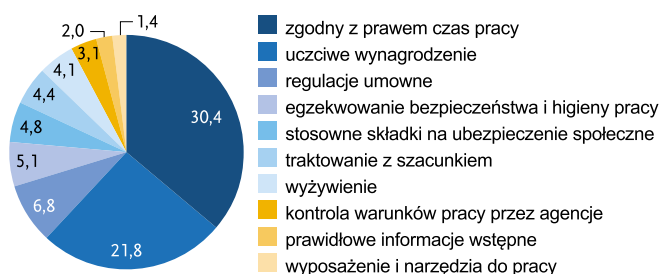
Osoby zatrudnione w opiece domowej są jedną z najbardziej zmarginalizowanych grup osób pracujących zarobkowo w Niemczech. Ich sytuacja zawodowa często charakteryzuje się brakiem regulacji umownych, zbyt długimi godzinami pracy, krytycznymi interakcjami lub konfliktami między pracą a innymi obszarami życia. W ankiecie internetowej 293 z 429 opiekunek i opiekunów wymieniło swoje sugestie dotyczące pilnie koniecznych ulepszeń ich sytuacji zawodowej

Opiekunkami oraz opiekunami pracującymi w opiece domowej są często osoby z zagranicy, zapewniające wsparcie i opiekę osobom wymagającym opieki w prywatnych gospodarstwach domowych, otrzymując w zamian wynagrodzenie. W ostatniej części serii publikacji dotyczącej opieki domowej, przeanalizowano sugestie ulepszeń przedstawione przez respondentki i respondentów.

Kluczowe dane dotyczące badania

Przedstawiane tutaj wyniki pochodzą z badania „Określenie sytuacji zawodowej i zdrowotnej osób zatrudnionych w opiece domowej w Niemczech”. Zostało ono zainicjowane przez Federalny Instytut Bezpieczeństwa i Medycyny Pracy w 2023 r. i wspierane przez Minor - Stowarzyszenie Naukowe. Dane zebrano za pośrednictwem ankiety internetowej. W badaniu wzięło udział 429 osób zatrudnionych w opiece domowej, pochodzących z Polski, Bułgarii, Chorwacji i Rumunii.

Na końcu ankiety opiekunki i opiekunowie zostali poproszeni o wymienienie najważniejszych sugestii lub życzeń dotyczących poprawy ich sytuacji zawodowej. Prawie 70 procent ankietowanych skorzystało z tej możliwości (N = 293). Odpowiedzi zostały przeanalizowane i skategoryzowane. Analizy częstotliwości tych sugestii dostarczają informacji na temat znaczenia poszczególnych propozycji ulepszeń, zaś wybrane cytaty zamieszczone poniżej, ilustrują ich treść. Wykres 1 obrazuje rozkład proponowanych ulepszeń.

Wykres 1: Częstotliwość występowania propozycji ulepszeń uporządkowanych według kategorii (N = 293)

Szczególnie wiele zgłoszonych postulatów dotyczy dochowania zgodności z ustawowymi wymogami w zakresie czasu pracy, godziwego wynagrodzenia, jak również konieczności pisemnego uregulowania oraz egzekwowania stosownych przepisów z zakresu prawa pracy. Pozostałe propozycje zmian były wymieniane rzadziej. Niemniej jednak należy je uwzględnić ze względu na ich potencjał w kształtowaniu i wdrażaniu godnych warunków pracy w opiece domowej.

Przestrzeżenie ustawy regulującej czas pracy

„Jak dotąd czuję się jak więzień w więzieniu domowym, bez dnia wolnego, bez życia prywatnego, towarzyskiego. Pracując cały dzień w niewoli.“ (ID 866)

W kontekście opieki domowej dochodzi do poważnych naruszeń przepisów ustawy o czasie pracy (1). Wobec tego potrzebę ograniczenia dziennego i tygodniowego czasu pracy oraz zapewnienia regularnych przerw poruszono w prawie jednej na trzy (30 %) sugestii dotyczących poprawy sytuacji. Jedna z osób zatrudnionych w opiece domowej pyta: *„...jakim prawem agencje i pracodawcy są uprawnieni do wyznaczania godzin pracy, skoro wszystko jest określone przez ustawowe przepisy? Czy pojedyncze osoby stoją ponad prawem?” (ID 2286)*. Zdecydowanym postulowanym jest zapewnienie co najmniej jednego dnia wolnego w ramach 7-dniowego tygodnia pracy.

Uczciwe wynagrodzenie

„W porównaniu do wielu innych opiekunek i opiekunów, moja sytuacja jest w porządku. To, co mnie martwi... to fakt, że tak naprawdę otrzymujemy zbyt niskie wynagrodzenie. Jesteśmy z dala od naszych rodzin przez wiele tygodni i miesięcy i żadna niemiecka kobieta by się na to nie zgodziła, ale my wciąż otrzymujemy zbyt niskie stawki.“ (ID 973)

W jednej na pięć sugestii dotyczących poprawy sytuacji (22 %) pojawia się postulat wyższego wynagrodzenia za wykonywaną pracę. Jedna z osób zatrudnionych w opiece domowej ujęła to w drastyczny sposób: *„Jestem tylko człowiekiem, a nie maszyną. Nienawidzę tego niekończącego się wyzysku za śmieszne 1500 euro” (ID 1186)*. Zgodnie z obecnie obowiązującą płacą minimalną, wynagrodzenie wspomniane w przedmiotowym cytacie odpowiada 31 godzinom tygodniowo. Rzeczywistość pokazuje jednak, że opiekunki i opiekunowie pracują średnio 72 godziny tygodniowo (1).

Regulacje umowne

Większość osób zatrudnionych w opiece domowej w Niemczech pracuje bez pisemnej umowy o pracę (1). Najpowszechniejsze są umowy zlecenia pomiędzy agencją a opiekunką/opiekunem. Obowiązki i odpowiedzialność pracodawców określone w umowach o pracę, np. w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, często nie mają zatem zastosowania względem osób zatrudnionych w opiece domowej. W 20 propozycjach zaapelowano o odpowiednie regulacje umowne dotyczące wymiaru czasu pracy i zakresu świadczonych usług, w tym kontrolę ich przestrzegania.

Egzekwowanie bezpieczeństwa i higieny pracy

„Agencje w naszej branży muszą być kontrolowane i musi powstać związek zawodowy. Obecnie jesteśmy pośrodku niczego, wszyscy ... wykorzystują naszą pracę.“ (ID 2569)

Oprócz domagania się dochowania zgodności z ustawą o czasie pracy, żądania ponownie dotyczą ochrony przed wyzyskiem i warunkami pracy zagrażającymi zdrowiu (5 % propozycji). Opiekunki i opiekunowie adresują swoje żądania do rządu federalnego, organów nadzoru nad warunkami i bezpieczeństwem pracy lub partnerów socjalnych.

Zapewnienie stosownych składek na ubezpieczenie społeczne

„Firmy zatrudniające osoby do opieki domowej powinny uczciwie odprowadzać składki na ubezpieczenie społeczne w wysokości minimalnej średniej krajowej, a nie manipulować wynagrodzeniami - nie powinny płacić stawek ryczałtowych zamiast wynagrodzeń.“ (ID 821)

Według Federalnego Ministerstwa Pracy i Spraw Społecznych¹ ubezpieczenie społeczne jest „centralnym elementem państwa socjalnego i chroni większość populacji przed zagrożeniami egzystencjalnymi”. Czternaście osób zatrudnionych w opiece domowej porusza tę kwestię w swoich propozycjach i życzyłoby sobie sprawiedliwego zabezpieczenia w tym zakresie. Nierzadko zdarza się, że brakuje go całkowicie lub do organów zgłaszane są jedynie minimalne godziny pracy lub minimalne wynagrodzenie.

Zakres swobody przy wyborze żywienia

„Zawsze wystarczająca ilość jedzenia oraz prawo do samodzielnego wyboru produktów, a nie jedynie tego, co nam dają.“ (ID 2582)

Wiele spośród opiekunek i opiekunów wymieniło w swoich apelach sytuację związaną z żywnością (5 %). Często są oni zmuszeni przestrzegać instrukcji rodziny dotyczących ilości i rodzaju żywności oraz radzić sobie dysponując skromnym, napiętym budżetem. Częstokroć nie ma możliwości wyboru ani uwzględnienia osobistych potrzeb lub preferencji, o co opiekunki i opiekunowie wielokrotnie postulują.

¹ <https://www.bmas.de/DE/Soziales/Sozialversicherung/sozialversicherung.html> (20.11.2023)

Traktowanie z szacunkiem przez osoby wymagające opieki i członków ich rodziny

„Pacjenci domagają się empatii, ale sami jej nie okazują.“ (ID 821)

Respondenci wielokrotnie wspominają życzenie bycia traktowanymi z szacunkiem przez osoby wymagające opieki i ich członków rodziny (4 % wskazań). Dane z tego samego badania pokazują, że opiekunki i opiekunowie podczas pracy są narażeni na nieuprzejme zachowanie, obelgi słowne i spory (2).

Kontrola warunków pracy w miejscu pracy przez agencje

„Agencje organizujące naszą pracę, powinny przekazywać rodzinom swoich klientów rzetelne informacje i wymagać przestrzegania dobrych standardów w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy opiekunek i opiekunów.“ (ID 1922)

Część opiekunek i opiekunów (3 %) chciałaby, aby agencje, dla których pracują, kontrolowały na miejscu pracy przestrzeganie przez rodziny zapisów umownych lub określonych minimalnych standardów w zakresie warunków pracy. Daje się w tym miejscu zauważyć podobieństwo do pracy tymczasowej, gdzie jest to zazwyczaj jedno z zadań dysponentki kadrowej, względnie dyspozytora personelu.

Prawidłowe informacje wstępne ze strony agencji i rodziny

„Podawane są kłamstwa na temat stanu pacjenta, diagnozy są usuwane z kwestionariuszy, co sprawia, że kiedy przyjeżdża się na miejsce pracy, jest się zszokowanym.“ (ID 1302)

Osoby zatrudnione w opiece domowej domagają się, aby agencje oraz rodziny z odpowiednim wyprzedzeniem dostarczały zgodnych z prawdą informacji na temat stanu zdrowia osoby wymagającej opieki, a tym samym przejrzystości i przewidywalności wymagań, z jakimi przyjdzie im się zmierzyć. Z udzielonych odpowiedzi jednoznacznie wynika, że nie jest to kwestia oczywista. Przeciwnie, informacje bywają celowo zatajane.

Zapewnienie wyposażenia i narzędzi do pracy

„Zapewnienie niezbędnych artykułów higienicznych, rękawiczek, środków dezynfekujących itp. we wszystkich sytuacjach, w których pacjent przebywa pod opieką.“ (ID 2582)

Dane z badania, na którym opiera się niniejsza publikacja, wykazują, że ponad połowa ankietowanych opiekunek i opiekunów nie ma do dyspozycji żadnych środków ułatwiających im wykonywanie pracy (2). W szeregu propozycji wezwano do zmiany tego stanu rzeczy.

Wnioski

Również w podsumowaniu zostanie wykorzystany cytat z ankiety: „Wiele można powiedzieć o problemach i rozwiązaniach, i będzie to powiedziane, ale tylko do czasu! Nikt nie jest zainteresowany wprowadzeniem pilnie potrzebnych zmian!”. (ID 689)

Dodatkowe informacje

1. Rösler, U., Nguyen, D., Skwarek, A., Wegge, J. & Melzer, M. 2023. Praca w opiece domowej I: Ludzie i ich sytuacja zawodowa, Drezno: Federalny Instytut Bezpieczeństwa i Medycyny Pracy. baua: Fakty.
2. Rösler, U., Nguyen, D., Skwarek, A., Wegge, J. & Melzer, M. 2024. Praca w opiece domowej II: Wymagania i zasoby w codziennej pracy, Drezno: Federalny Instytut Bezpieczeństwa i Medycyny Pracy. baua: Fakty.

Sugerowany sposób cytowania

Rösler, U., Nguyen, D., Skwarek, A., Wegge, J. & Melzer, M., 2023. Work in home care: People and work situations. Dortmund, Germany: Federal Institute for Occupational Safety and Health (BAuA). baua: Facts. Polish translation. German original available: doi:10.21934/baua:fakten20240111

Version: January 2024